

Oorlogsverhaal Frits van der Maat

“Wat we met kerst 1944 gedaan of gegeten hebben weet ik niet meer. Wel weet ik nog heel goed, dat we een plan hebben gemaakt om naar Nijkerk en Putten te gaan om voedsel te halen, zodat we de rest van de winter konden doorkomen.

Want voedsel was in Amsterdam een groot probleem geworden. Tot voor kort hadden we nog voedsel kunnen halen in de IJ-polder en meer naar het noorden in de Wieringermeer. Maar daar was inmiddels niets meer te krijgen. Dus bleef ons niet anders over dan het verder weg te proberen.

Ik was 13 jaar en had al 2 jaar ervaring in het ‘naar de boer gaan’. Samen met mijn moeder of alleen. Mijn vader kon dergelijke tochten niet aan. Hij had een ernstige maagaandoening. Vlak voor de hongerwinter moest hij een -toen levensgevaarlijke- operatie ondergaan. Gelukkig is het goed afgelopen”.

Op de fiets naar Putten

“Toen mijn moeder en ik op de fiets vertrokken uit Amsterdam naar Putten, dachten we met vier of vijf dagen weer terug te zijn. Het was barbaars koud. Het liefst was ik bij Weesp al omgekeerd. Maar daar hebben we gelukkig wat warmes kunnen bemachtigen, waarna we de tocht voortgezet hebben.

We kwamen die dag tot Hilversum. Daar konden we overnachten bij een dochter van onze burens. Ze woonde op de Orionlaan. We werden er hartelijk onthaald en konden bijkomen van de kou”.

IJzige wind tegen

“De volgende dag gingen we met ijzige wind tegen door de polder naar Nijkerk. Dat viel bitter tegen. We kwamen daar pas laat in de middag aan omdat we onderweg steeds van onze fiets moesten stappen om stukjes te lopen om enigszins warme voeten te krijgen.

In Nijkerk werden we doorverwezen naar het Rode Kruis. We waren niet de enigen die op hongertocht waren. We sliepen op strozakken in een schoolgebouw en werden getrakteerd op een stevige pot snert van het soort ‘hier blijft mijn lepel rechtop in staan’. We konden zo veel eten als we wilden. Dat hebben we geweten! Met zo’n 40 man in de zaal waren de magen, die niets meer gewend waren, al snel opstandig en er is die nacht weinig geslapen, maar wel veel overgegeven. Maar ondanks alles was de snert toch een traktatie geweest”.

In de sneeuw

“De volgende dag moesten we in de hoge sneeuw verder. We hadden gehoord dat er bij Nijkerk en Putten niets eetbaars meer te halen viel en dat we verder naar het

noorden moesten. Af en toe een lekke band was normaal. Maar wel erg arbeidsintensief. Op de wielen lagen twee slechte buitenbanden over elkaar om nog enigszins normaal te kunnen fietsen. In die vreselijke kou was het een hele operatie die veel tijd vergde”.

Luguber

“Onderweg bij Harderwijk werd de oorlog voor ons echt luguber. Bij een spoorwegovergang lagen de lijken van twee door de Duitsers vermoorde mannen. Op een handgeschreven bord bij de lijken stond dat zij saboteurs waren. Ze waren ook op hongertocht geweest en hadden ‘s avonds na 8 uur, in spertijd dus, de spoorwegovergang gepasseerd, omdat ze nog geen onderdak hadden kunnen vinden. De Duitsers vonden dat sabotage aan de spoorlijn. De twee mannen werden zonder pardon geëxecuteerd. Als afschrikwekkend voorbeeld lieten de Duitsers de dode mannen drie dagen liggen. Gruwelijk”.

“Diep onder de indruk vervolgen wij onze tocht. Uiteindelijk bereikten we tegen donker Oldebroek. We werden opgevangen door leden van een kerk-comité dat zich ontfermde over mensen die op hongertocht waren. Ze brachten ons naar een boer in Oosterwolde. We hebben daar gegeten en heerlijk in de hooiberg geslapen. Ons slaapttekort van Nijkerk werd behoorlijk ingehaald”.

De IJssel over

“We konden bij deze boer alleen wat spek en worst kopen, maar geen graan en bonen. We moesten daarvoor verder naar het Oosten. We moesten de IJssel over, naar de omgeving van Dalfsen. Daar verkochten de boeren nog voldoende voedsel. Maar het gerucht ging dat de brug over de IJssel afgesloten kon worden in verband met de geallieerde opmars na de strijd en het beleg bij Bastogne. We besloten op goed geluk verder te gaan. Zonder probleem konden we de IJssel oversteken en zijn we naar Dalfsen gefietst. Dat bleek een streng gelovig protestants gebied te zijn en op zondag kon je niet bij de boeren terecht”.

“Even verder lag Vilsteren, waar hoofdzakelijk katholieke boeren woonden, die wel op zondag voedsel verkochten. Het was die zondag prachtig helder weer, maar wel ijskoud. In alle vroegte zijn we op pad gegaan naar Vilsteren. Toen we er aankwamen waren mijn voeten steenkoud. We vonden een boerenfamilie en ik mocht van een boer met mijn voeten in een bak warm water zitten om bij te komen. We werden aan alle kanten door ze verwend.

De familie thuis wist niet waar we zaten en of het goed ging met ons. Er was geen

mogelijkheid tot communicatie. Je kon nergens telefoneren. We gaven onderweg wel briefjes mee voor thuis maar daar is, zo bleek later, er nooit één van aangekomen”.

V1 raketten

“Bij Vilsteren was een lanceerinstallatie voor de V1-raketten van de Duitsers, die ze naar Engeland afvuurden. Op die zondag werd de installatie aangevallen door geallieerde vliegtuigen. Er waren jagers die het afweergeschut van de Duitsers, die heftig terugschoten, bestookten. Dit lawaai werd overstemd door bommen van de geallieerde vliegtuigen en van geraakte V1's die op de grond ontploften. Het leek of de wereld verging. En ik zat maar met mijn voeten in een bak warm water om bij te komen van mijn bijna bevroren voeten. Door onderkoeling en vermoeidheid deerde dit oorlogsgeweld mij gek genoeg niet.

Naast mij zat de boerin te bidden ‘Heilige Maria jaag de boze vliegtuigen weg’. Maar nog altijd ben ik het na zoveel jaar niet eens met haar gebed, want het waren onze bevrijders die voor onze bevrijding die bommen op de Duitsers gooiden”.

“De boerenfamilie heeft ons gastvrij binnengelaten en ze hebben ons heel goed geholpen. Wat aanwezig was, konden we kopen. En dat was vooral rogge. We kregen van hen ook adressen waar we kievitsbonen konden kopen. Ik had er nog nooit van gehoord. Het bleek een gestippelde bruine boon te zijn die erg lekker smaakte”.

Konijn

“Ook lukte het die dag om een droom van mij te verwezenlijken: ik had op de heenweg mensen met een konijn aan hun stuur gezien en dat wilde ik ook zo graag. Het hield me min of meer op de been, of liever... fiets. Toen we eindelijk een boer vonden die een konijn wilde verkopen, weigerde hij om dat beest zelf te doden. Ik moest toen dat arme beest zelf de hersens inslaan. Dat had ik nooit eerder gedaan. Ik heb alle moed moeten verzamelen om het konijn dood te maken. Met een snee door zijn keel moest het beest leegbloeden, want een konijn met gestold bloed is niet te eten. De natuur zorgde voor de rest en bevroor het konijn. In die diepvries toestand is het beest door de bittere kou naar Amsterdam vervoerd. Ik had mijn jachttrofee aan het stuur...”.

Terug naar Amsterdam

‘Maandag gingen we met onze met voedsel beladen fietsen op weg naar huis. De IJsselbrug was gelukkig nog steeds open en onze eerste overnachting op de terugweg was weer bij de boerenfamilie in Oosterwolde. We werden er als oude vrienden ontvangen. Niet alleen voor onderdak maar ook voor eieren en spek voor thuis.

De boer in Oosterwolde ben ik ruim 20 jaar lang, tot aan zijn begrafenis, blijven bezoeken. Op één onderduiker na was ik de enige van alle passanten die contact met hem is blijven houden. Dat stelde hij zeer op prijs”.

“Door de kou, de sneeuw en lekke banden kwamen we de volgende dag niet verder dan Putten. De volgende dag was nog triester want toen hadden we de ene lekke band na de andere, en dat met loodzwaar bepakte fietsen. Uiteindelijk heb ik de band eraf gehaald en ben op de velg verder gefietst”.

Beschoten

“Onderweg naar Nijkerk werden we, toen een Duitse colonne ons passeerde, beschoten door vliegtuigen. We moesten in allerijl dekking zoeken langs de weg. Het oorlogsgeweld is toen voor ons wel heel dichtbij gekomen. Gelukkig is het goed afgelopen en zijn we met de schrik vrijgekomen”.

“De kou, de sneeuw en het rijden op een velg maakte het, hoewel we dat wel graag wilden, onmogelijk om in één dag naar Amsterdam te fietsen. We waren al 9 dagen onderweg en de familie wist nog steeds niet waar we zaten en of we nog wel in leven waren.

We zijn na een moeizame tocht eerst terug naar Hilversum gefietst. En vonden weer onderdak in ons eerste overnachtingadres”.

Spertijd

“Vol vertrouwen begonnen we de volgende dag aan het laatste stuk naar Amsterdam. Maar dat viel bitter tegen. We moesten pal tegen een storm in en hebben het grootste gedeelte moet lopen, omdat fietsen op besneeuwde fietspaden met onze zware last en tegen de gierende wind in onmogelijk bleek. Op deze manier was het onmogelijk voor spertijd (20.00 uur) thuis te komen. We knepen hem verschrikkelijk, want we moesten de hele stad nog door. We vreesden dat we aan het eind van onze hongertocht toch nog door de Duitsers opgepakt te worden. We zijn met samengeknepen billen van angst zo dicht mogelijk langs de huizen geslopen. Als we zouden worden aangehouden, zouden we op z'n minst alle meegebrachte voedsel hebben moeten inleveren. En we liepen ook het risico door de Duitsers gearresteerd te worden, want tijdens spertijd mocht je niet op straat komen. We hadden geluk. We kwamen niemand tegen en waren om ca. 20.30 uur heelhuids thuis”.

Heldenontvangst

“Daar wachtte ons een heldenontvangst. Wat had de familie in hun rats gezeten. We zouden 4 dagen wegblijven en kwamen pas na 10 dagen terug. Al die tijd vroegen ze

zich af, wat er toch was gebeurd dat we maar niet kwamen opdagen. Maar nadat we ons verhaal hadden gedaan, begrepen ze alles en waren ze nog blijer dat we heelhuids terug waren gekomen”.

“Mijn moeder had aan onze tiendaagse barre voedseltocht in de ijzige kou bevroren benen en een bevroren hiel overgehouden. In haar hiel was hierdoor een gat ontstaan. Maar alles werd goedge maakt, toen we twee dagen na onze thuiskomst alsnog kerstfeest vierden. Met als hoogtepunt een feestmaal, waar het door mij met zoveel moeite gedode konijn opgediend werd”.

Geen vetpot

“Onze hongertocht naar Oost-Nederland en het voedsel dat we daarmee hebben kunnen bemachtigen, heeft ervoor gezorgd we de hongerwinter overleefd hebben. Het was geen vetpot en wij moesten het in het laatste oorlogsjaar doen met karige maaltijden en een voortdurend hongergevoel. Ik was ook nog een opgroeiend kind, dat voortdurend trek had. Maar we hebben het volgehouden. We gingen niet dood van de honger zoals veel anderen. Onderweg hebben we tijdens onze hongertocht oorlogsleed meegemaakt. Maar vooral veel menslievendheid ontvangen van de boerenfamilies, die ons ondanks de schaarste en de vele anderen die ook op hongertocht waren, steeds maar weer onderdak en voedsel gaven”.

“Het is voor mij als jongen van 13 jaar een zware en angstige tocht geweest. Ik ben dankbaar dat het goed is afgelopen. Het heeft mij in mijn verdere leven doorzettingsvermogen gegeven. En het besef dat er in de wereld nog altijd kinderen zijn die honger hebben als gevolg van oorlogen. Leren we het dan nooit?”

Frits ter Maat (87 jaar).